

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง การยอมรับเกษตรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ในฐานะที่เป็นวิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- \bar{X} แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย
SD. แทน ส่วนความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอเป็นตอนๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพบริบทของชุมชนคมบาง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ รายได้ต่อปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ขนาดพื้นที่ในการทำเกษตร

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการยอมรับเกษตรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อย ในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 19 ข้อ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อย ในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 16 ข้อ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 สภาพบริบทของชุมชนคมบาง

ประวัติความเป็นมาของคมบาง แต่เดิมนั้นในตำบลจะมีหมู่บ้านหนึ่งขึ้นเป็นจำนวนมาก เรียกว่า “หมู่บ้านคมบาง” ซึ่งหมู่บ้านคมบางเป็นพืชล้มลุกจำพวกกก มีเหง้าใต้ดิน ลำต้นเป็นสามเหลี่ยม สูง 60 - 150 ซม. ใบเป็นใบเดี่ยว แตกจากโคนกอ ตรงกลางเป็นร่อง รูปขอบขนานแคบ ขาวเรียว ขอบใบคมจักเป็นซี่ละเอียด ดอกสีเขียวอ่อนออกเป็นช่อ มีแขนงมาก ผลสีแดงเข้ม ทรงกลม ปลายยอดแหลม เรียงแน่นบนแกนช่อดอก ขึ้นปกคลุมกระจายทั่วไปโดยรอบพื้นที่ของตำบล จึงเป็นที่มาของชื่อตำบลคมบาง

ตำบลคมบาง เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอเมืองจันทบุรี ประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ 1 บ้านแฉะ, หมู่ 2 บ้านคมบาง, หมู่ 3 บ้านคมบาง, หมู่ที่ 4 บ้านดอน, หมู่ที่ 5 บ้านคมบางล่าง, หมู่ที่ 6 บ้านหนองซอน, หมู่ที่ 7 บ้านหนองซอน, หมู่ที่ 8 บ้านเขาน้อย, หมู่ที่ 9 บ้านแฉะคลอง, หมู่ที่ 10 บ้านแฉะคลอง

จากสภาพความเป็นจริงก็น่าจะทำให้มองเห็นชีวิต ความคิดความเป็นอยู่ของผู้คน อีกกลุ่มหนึ่งที่เหนื่อยยากเพื่อการผลิตอาหารแทนผู้อื่น เป็นอีกหนึ่งกระดุกสันหลังที่หลายคนมองข้าม และต้องเผชิญกับสภาพความเสี่ยงทางสุขภาพที่ต้องจัดการกับมันท่ามกลางสารเคมีที่อยู่ในหน้าที่การทำงาน โดยแบ่งการอธิบายเป็น

1. บริบทพื้นที่

พื้นที่ทางกายภาพ วัฒนธรรมการทำสวนผลไม้ของชาวสวน

1.1 พื้นที่ทางกายภาพของชาวสวนผลไม้ในตำบลคมบาง

ตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นตำบลที่อยู่ใกล้ตัวเมืองจังหวัดจันทบุรี ด้วยสภาพพื้นที่ที่อำนวยให้อาชีพส่วนใหญ่ของคนตำบลคมบางแต่เดิม ล้วนเป็นอาชีพจากการพึ่งพิงทรัพยากร เช่น การเพาะปลูก ประมง การเก็บของป่า ทำสวนผลไม้ ซึ่งไม่ใช่เพียงการตัดดวงนำมาใช้ แต่ยังแฝงความภูมิใจในพื้นที่ของตนที่นำพาความอุดมสมบูรณ์มาให้ด้วย

ปัจจุบันตำบลคมบางจะขึ้นชื่อเรื่องการผลิตผลไม้ พื้นที่ทางการเกษตรที่เป็นสวนผลไม้ของชาวสวนผลไม้ในตำบลคมบางนั้นมีความเฉพาะตัวของพื้นที่ซึ่งแตกต่างกันออกไปจากชาวสวนในภาคอื่นเพราะมีความชื้นที่พอเหมาะและมีดินที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้จะเป็นจังหวัดที่มีพื้นดินเป็นดินดำ (ดินสีแดงเข้ม) เหมาะแก่การเพาะปลูกโดยคนรุ่นก่อน กล่าวว่าเป็นดินภูเขาไฟแล้ว ยังมีพื้นที่ติดทะเลทำให้มีภูมิอากาศร้อนชื้นตลอดทั้งปี ในอดีตรูปแบบการเกษตร ซึ่งเป็นพื้นฐาน

ของการเพาะปลูกที่ไม่ใช่เพื่อการค้า แต่เพื่อการบริโภคจึงเน้นการปลูกไม้ผลที่ขึ้นง่าย อย่างไรก็ตาม ไร่ที่พบเหล่านี้กว่า 90 เปอร์เซ็นต์ ล้วนเป็นสวนผลไม้ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษผู้ปลูกหลาน

พื้นที่ศึกษาเป็นตำบลที่ห่างจากตัวตลาดของอำเภอเมืองไม่มากนัก ประมาณ 8 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากแห่งหนึ่งในจังหวัดจันทบุรี เพราะอยู่ใกล้เชิงเขาสระบาป (ยอดเขาหนึ่งของเทือกเขาบรรทัด) จึงมีทั้งพื้นที่ดินที่สมบูรณ์ และน้ำดี ในอดีตสามารถใช้น้ำที่ไหลมาจากภูเขาในการทำการเกษตรด้วย ไม้ผลของที่นี่จึงมีความสูงมากกว่าที่อื่น เพราะปลูกมานาน ลำต้นผลไม้มีความสมบูรณ์

1.2 ความผูกพันต่อพื้นที่ในฐานะแผ่นดินของบรรพบุรุษ

เดิมทีตามคำบอกเล่าของผู้ใหญ่ในพื้นที่ก่อนหน้าี่ราวสองชั่วอายุคน พื้นที่ทางการเกษตรในจังหวัดจันทบุรี ไม่ใช่พื้นที่สวนผลไม้ ประเภทผลไม้ฤดูร้อนที่จัดแบ่งอย่างเป็นระบบตามการจัดรูปแบบการผลิตแบบเกษตรเชิงเดี่ยว แต่ประกอบด้วย นาข้าว และสวนป่า คือ สวนที่มีพืชผลตามธรรมชาติขึ้นอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นกล้วยป่า ฝรั่งไทย เร่วหอม พืชสมุนไพรต่างๆ กล้วยไม้ป่า ไม้ตะเคียน ไม้แดง เป็นต้น และการจับจองที่ดินทางธรรมชาติเหล่านี้เป็นไปแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย คือ เลือกจับจองพื้นที่กันเองในหมู่บ้าน ก่อนการจัดสรรที่ดินโดยรัฐจะเกิดขึ้น และวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนที่เข้าไปในสมัยก่อนก็พึ่งพิงธรรมชาติอย่างเต็มรูปแบบ ใช้พื้นที่ของตนปลูกพืช และประกอบอาหารจากพืชผักผลไม้ที่มีในพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนกันในชุมชนทั้งอาหารและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการทำงานเกษตรต่างๆ ที่เกินกำลังของคนในครอบครัว เช่น การทำนาในขั้นตอนการดำนา และการเก็บเกี่ยวที่จะมีการเวียนกันช่วย “ลงแขก” โดยคนในหมู่บ้านผลัดกันไปช่วยลงนาของแต่ละบ้านตามลำดับก่อนหลังของเวลาที่ข้าวจะสุก เพราะนาข้าวแต่ละแห่งนั้นจะมีระยะเวลาใกล้สุดไม่พร้อมกันโดยช่วยกันลงแขกเกี่ยวข้าว และช่วยกันนวดข้าวตอนเย็นจนถึงเช้าของอีกวัน พร้อมกับร้องรำทำเพลงเป็นการสร้างความบันเทิงในช่วงเวลาทำงานไปด้วย และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้กับคนทุกรุ่น ตั้งแต่ผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน คนวัยทำงาน จนกระทั่งถึงเด็กๆ ลูกหลาน ก็ได้มีส่วนร่วมในงานชุมชนที่เป็นกิจกรรมทางการเกษตรเหล่านี้และเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ในช่วงรุ่นพ่อแม่ในปัจจุบันที่มีอายุระหว่าง 40 - 60 ปี ซึ่งเป็นวัยของกรณีศึกษาส่วนใหญ่ที่สัมภาษณ์ ต่อมาราว พ.ศ. 2504 การเกษตรเชิงเดี่ยวก็เริ่มเกิดขึ้นในประเทศไทย โดยการส่งเสริมอย่างจริงจังจากภาครัฐ การเกษตรเชิงเดี่ยว หมายถึง การทำการเกษตรเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง คือเลือกปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ ประเภทเดียว หรือ ชนิดเดียว ซึ่งแตกต่างจากการเกษตรผสมผสาน คือ การเกษตรที่มีการทำการเกษตรหลายๆ อย่างอยู่ด้วยกัน เช่น การเลี้ยงไก่ ควบคู่ไปกับการปลูกข้าว ผลไม้ และ การเลี้ยงปลา เป็นต้น และการเกษตรเชิงเดี่ยวนั้น

หากมีโรคหรือแมลง เข้าทำลายก็จะทำให้เกิดความสูญเสียไปทั้งหมด (ประดิษฐ์ แก้วทรัพย์. สัมภาษณ์. 2556)

การเข้ามาของเกษตรกรเชิงเดี่ยว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงต่อรูปแบบการเกษตรของเกษตรกรทั่วประเทศ สำหรับในจังหวัดจันทบุรีที่มีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศใกล้เคียงกับภาคใต้ คือ เป็นเขตร้อนชื้น ดินดีและมีปริมาณน้ำฝนมาก ทำให้ได้รับการส่งเสริมโดยรัฐให้ปลูกไม้ผลเขตร้อน ได้แก่ ทุเรียน เงาะ มังคุด และลองกอง กลายเป็นผลผลิตหลักทางการเกษตรของภาคตะวันออก เกษตรกร หรือชาวบ้านผู้ปลูกพืชเพื่อการเลี้ยงชีพ และรับพื้นที่ทางการเกษตรสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางการเกษตรของตนเป็นพื้นที่ปลูกผลไม้เพื่อสร้างรายได้จากการขายผลผลิตเข้าสู่ตลาด นำมาสู่การใช้สารเคมีเพื่อควบคุมผลผลิตและใช้สารเคมีเพื่อปรับผลผลิตให้พร้อมกับการแข่งขัน อย่างไรก็ตามวิถีวัฒนธรรมความผูกพันต่อพื้นที่และแนวทางการทำงานเกษตรของบรรพบุรุษ ยังคงอยู่ในจิตใจชาวสวนผลไม้จังหวัดจันทบุรี เพราะสวนผลไม้ที่ถูกแปรสภาพมานั้นล้วนเป็นพื้นที่ทำมาหากินมาช้านานของปู่ ย่า ตา ยาย ดังในคำบอกเล่าของกรณีศึกษานั้นพบว่า หากมีการขายพื้นที่ หรือ ที่ดินเกิดขึ้นในครอบครัวใดนั้นมักเกิดจากความคิดของลูกเขย หรือ ลูกสะใภ้ ที่แต่งงานเข้ามา และมามีส่วนในการจัดการพื้นที่ในภายหลัง โดยไม่ได้เห็นความเป็นมาเป็นไปของพื้นที่ หรือ ไม่เห็นความยากลำบากในการจัดการพื้นที่ของบรรพบุรุษในสมัยก่อน ทำให้ไม่มีความผูกพันกับชุมชนมาตั้งแต่แรก ประกอบกับการทำเกษตรเชิงเดี่ยวทำให้เกิดการแข่งขันกันเองในหมู่ชาวสวนผลไม้ และมีปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำเป็นแรงผลักดัน แต่สำหรับเจ้าของสวนที่เป็นลูกหลานของคนในพื้นที่โดยตรงจะพยายามไม่ให้มีการขายสวน แต่จะเก็บสวนไว้เป็นที่ดินมรดกให้ลูกหลานต่อไป

1.3 รูปแบบการทำงานของชาวสวนผลไม้

ชุดทำงานของชาวสวนผลไม้ ปกติเวลาเข้าสวนชาวสวนทั้งหลายจะมีชุดที่มีรูปแบบคล้ายๆ กัน คือ “เสื้อเชิ้ตแขนยาว-กางเกงขายาวสีเข้ม” และ “รองเท้าบูตสีดำ” หรือมีสีอื่นบ้างตามชอบ และ “หมวกปีกกว้าง” เพราะเป็นลักษณะของชุดที่ทำงานได้สะดวกเนื่องจากงานสวนจะต้องอยู่กับแดด และมีรูปแบบการทำงานที่เปียกสลับแห้ง คือ มีการรดน้ำ ปล่อยน้ำที่เรียกว่า “ให้น้ำของ” หรือ ทำงานกลางแดดจนตัวแห้ง สลับกันไปมา ดังนั้นเมื่อชาวสวนออกจากบ้านเพื่อที่จะไปสวน คนในพื้นที่ก็จะทราบได้ในทันทีว่ากำลังจะออกไปทำงานด้วยชุดที่เปรียบเสมือน “ชุดยูนิฟอร์ม” ซึ่งตรงกับลักษณะการแต่งกายที่ควรจะเป็นในรูปแบบของชุดที่เกษตรกรควรสวมใส่เมื่อทำการฉีดพ่นสารเคมี แต่การสวม “ถุงมือ” นั้น ไม่ได้ใส่ทุกคน บางคนไปใส่ที่สวนหรือใส่เฉพาะการทำงานที่มีการสัมผัสสารเคมี หรือ บางคนในขณะที่ผสมสารเคมีใส่ถุงผสมจะใช้กิ่งไม้ยาวในการกวนผสมสารเคมีแต่ไม่ใส่ถุงมือ ส่วนอุปกรณ์ที่กรณีศึกษาให้ความสำคัญ คือ

“หน้ากากฟองน้ำ” เพราะทุกคนสวมใส่ โดยเชื่อว่าป้องกันกลิ่นเหม็นและละอองสารเคมีได้ ไม่ให้เข้าจมูก โดยบางบ้านหรือบางสวนเลือกใส่ “หมวกกันน็อก” ที่ใช้ในการจับขี่มอเตอร์ไซด์ เป็นอีกหนึ่งอุปกรณ์ป้องกันละอองสารเคมีไม่ให้สัมผัสศีรษะและใบหน้าขณะฉีดพ่น แต่มักจะหยุดการพ่นเป็นระยะๆ คือ พักดีกว่าคนที่ใส่หน้ากากฟองน้ำ เพราะกรณีศึกษากล่าวว่ามันทำให้ร้อนหัว

2. บริบทที่เกี่ยวข้องกับคน

บริบทที่เกี่ยวข้องกับคน แบ่งเป็น

2.1 กลุ่มผู้นำในหมู่บ้านกับ การทำงานด้านการเกษตรที่ส่งผลต่อชาวสวนผลไม้โดยตรง

การจัดกลุ่มทางการเกษตรในหมู่บ้านนั้นส่วนใหญ่จะเกิดจากผู้นำหมู่บ้าน คือ กลุ่มผู้ใหญ่บ้านและกำนัน โดยมักเป็นกลุ่มอำนาจเก่าของพื้นที่ ทำให้รูปแบบการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เป็นไปเพื่อประโยชน์ของกลุ่มพวกพ้อง มากกว่าที่จะมีการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์จากโครงการไปสู่ลูกบ้านอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามในการศึกษาและสัมภาษณ์ในครั้งนี้ พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วเงินกองทุนหมู่บ้านหรือเงินที่เป็นงบจัดสรรจากรัฐบาลจะมาถึงมือเกษตรกรหรือกรณีศึกษามากที่สุดก็มาจาก โครงการเงินกองทุน SML หรือโครงการจัดการเพื่อความเจริญของหมู่บ้าน โดยการจัดสรรเงินเป็นไปตามความต้องการของหมู่บ้านซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเหมือนกันในแต่ละหมู่บ้าน สำหรับในหมู่บ้านต่างๆ ในจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นเมืองผลไม้ นั้น โดยมากแล้วจัดเป็นการซื้อปุ๋ย และยาฆ่าแมลงมาไว้ที่กองกลางของหมู่บ้าน และแต่ละปีจะมีการเรียกประชุมลูกบ้าน ประมาณ 1 - 3 ครั้ง เพื่อแบ่งวัตถุดิบหลักสองอย่างนี้ให้ในรูปแบบของสินค้าเงินเชื่อ ให้ลูกบ้านในแต่ละสวนหรือแต่ละบ้านนำไปใช้กัน โดยส่วนใหญ่ จะได้ปุ๋ย กับยาฆ่าแมลงและสารเคมีทางการเกษตรต่อปี ซึ่งจำนวนนี้แน่นอนว่าไม่พอสำหรับการผลิตในสวน และชาวสวนผลไม้ต้องไปแสวงหาจากแหล่งอื่นคือ ร้านเคมีเกษตรทั้งหลายในจังหวัด

2.2 ร้านขายสารเคมีทางการเกษตร แหล่งวัตถุดิบเงินเชื่อ และความรู้ด้านเคมีเกษตร

ร้านขายสารเคมีทางการเกษตรมีความสำคัญในการทำเกษตรของชาวสวนผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี คือ ร้านขายสารเคมีทางการเกษตร หรือ ในพื้นที่เรียกว่า “ร้านขายปุ๋ยขายยา (ยาฆ่าแมลง)” เพราะสำหรับเกษตรกรที่ทำสวนผลไม้ในระบบเกษตรเชิงเดี่ยวมานานนั้น สารเคมีทางการเกษตรหรือปุ๋ยและยาฆ่าแมลงนั้นเป็นอุปกรณ์การผลิตที่สำคัญในการสร้างมาตรฐานให้กับผลผลิตเพื่อเข้าสู่การแข่งขันของระบบตลาด และมีอิทธิพลในการสร้างความรู้ความเข้าใจทั้งต่อการใช้สารเคมี และ ความเข้าใจในอันตรายเกี่ยวกับสารเคมี รวมทั้งสามารถสร้างความผูกพันโดยการให้เชื่อสินค้าไปใช้ก่อน กับการสมนาคุณที่ทำให้ชาวสวนหลายรายกลายเป็นลูกค้าประจำได้ในจังหวัดจันทบุรีเมืองผลไม้ซึ่งมีสวนผลไม้อยู่ทั่วทั้งจังหวัดนั้น จะสามารถพบเห็นร้านขายสารเคมี

ทางการเกษตรที่กระจายสาขาอยู่ทั่วทุกอำเภอของจังหวัดด้วย โดยเฉพาะถนนเส้นที่มีสวนผลไม้หนาแน่น กับร้านขายเคมีเกษตรทั้งเล็กและใหญ่ ด้วยขายสารเคมีทางการเกษตรเหล่านี้มายาวนาน และสามารถผูกขาดการเป็นตัวแทนจำหน่ายสารเคมีจากบริษัทใหญ่ของต่างประเทศด้วย และที่สำคัญได้แรงสนับสนุนอย่างดีจากรูปแบบเกษตรเชิงเดี่ยวที่มีมายาวนานกว่า 50 ปีของชาวสวนผลไม้ในจังหวัดทำให้ธุรกิจการขายสารเคมีในจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีสวนผลไม้มาก เจริญรุ่งเรืองตามไปด้วยเพราะเกษตรเชิงเดี่ยวนั้น มีสารเคมีทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตชาวสวนผลไม้ไม่เพียงคุ้นเคยกับการใช้สารเคมีในการทำงานเกษตร แม้แต่ต้นผลไม้ก็คุ้นเคยกับการถูกระดุนให้ออกลูกด้วยปุ๋ย ฮอร์โมน และคุ้นเคยกับการควบคุมแมลงและวัชพืชด้วยกลุ่มยาฆ่าแมลงและยาฆ่าหญ้า ประชากรมากกว่าครึ่งหนึ่งของจังหวัดจากทุกอำเภอ จึงเป็นกลุ่มลูกค้าของร้านขายสารเคมีทางการเกษตรเหล่านี้ทั้งขาประจำและขาจร

นอกจากการขายสารเคมีทางการเกษตรอย่างเป็นล่ำเป็นสันแล้ว ร้านเคมีเกษตรก็ยังมีบริการสำรองทางเลือกให้กับตนเองโดยมีผลิตภัณฑ์จำพวกชีวภาพไว้จำหน่ายด้วย “ที่นี่ก็มีชีวภาพขาย “บาซิลลัสทูเอนซิส” เป็นตัวชีวภาพที่ร้านขายอยู่ เมื่อบางคนอยากได้ ใช้ผสม ๆ กันเพราะชีวภาพอย่างเดียวมันเอาไม่อยู่หรอก แล้วระยะเวลาที่ยามันจะหมดก็มี ชาวสวนเขาจะฉีดทิ้งไว้หนึ่งเดือนก่อนขายอยู่แล้ว จริงๆ แล้วยามันหมดฤทธิ์ภายใน 15 วัน ด้วยซ้ำ ไม่มีผลต่อการขายนะ เพราะเราก็มีให้เขาทั้งสองอย่าง มีเหมือนกันลูกค้าที่เปลี่ยนไปทำชีวภาพแล้วก็กลับมา เพราะมันออกแต่ใบชีวภาพมันจะมีใบโตรเจนเยอะ ทำให้ใบออกมาก มันจะไปเลี้ยงลำต้นมากกว่าต้นมันจะสมบูรณ์ แต่ดอกไม่ออก” และทราบสภาพชีวิตของชาวสวนผลไม้ผู้เป็นลูกค้าดี ทั้งในเรื่องชีวิตครอบครัว

การจัดการสุขภาพบางส่วน “ส่วนใหญ่ชาวสวนเขาจะทำกับข้าวกินกันเอง ไม่กินข้าวนอกบ้าน ลูก ๆ ก็ส่งเรียนในเมือง ใครไม่เรียนก็มาทำสวนต่อจากพ่อแม่ พุดจากก็พุดกันง่าย ๆ ภาษาชาวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นหนี้กันเยอะ (ชาวสวน) ใครไม่มีหนี้ก็หายาก หนี้แบงค์เยอะ รองมาก็หนี้เรานี้แหละ รายย่อยก็ 60,000 - 100,000 บาท บางคนเครียดมีกินยาฆ่าตัวตายก็มีกินกรั่มมือโกชนล้างออกไม่ได้ หรืออ้วก ออกมาก็ไม่ได้เพราะจะใหม่ (อวัยวะที่สารเคมีผ่าน) ต้องกินดินให้มันไปดูดพิษ แลเนตอนนี้แค่ใช้ธรรมชาติก็มีคนแพ้เยอะมากอยู่ (ในหมู่ชาวสวนเอง) หรือ พวกสมุนไพรแก้พิษที่เขากินกันก็มี กิน “ว่านรางจืดล้างพิษ”

เทคนิคการขายอย่างหนึ่งที่สำคัญมากสำหรับลูกค้าผู้เป็นชาวสวนผลไม้ที่ไม่ได้มีรายได้มากตลอดทั้งปีคือ การผ่อนผันการชำระหนี้ที่จะให้จ่ายในช่วง 8 - 10 เดือนหลังนำสินค้าสารเคมีและปุ๋ยไปใช้ก่อน โดยร้านเคมีเกษตรเหล่านี้จะทราบปริมาณการใช้สารเคมีจากพื้นที่ทางการเกษตรของแต่ละสวน หรือแต่ละครอบครัวและรายได้คร่าวๆ ของชาวสวนผลไม้อยู่แล้ว

“ส่วนใหญ่จะเป็นปีที่ซื้อกันมาก ปีหนึ่งจะหมดยกกว่าปีเยอะกว่า ค่าขนถ่าย ถ้าเป็นสวน 10 ไร่ น่าจะตกอยู่ที่ประมาณ ปีละ 60,000 บาท ขาประมาณ 40,000 บาท ต่อปี ปล่อยเชื้อ เราปล่อยไม่ไหวทั้งปี ที่ร้านจะปล่อยแค่ 8 เดือน (ต.ค. - พ.ค.) แต่ขนาดปล่อยอย่างนี้ก็ยังหนี้สูญไป ประมาณ 2 ล้านแล้วตั้งแต่ขายมา 10 กว่าปี เราปล่อยทั้งหมดตลอดปีไม่ได้เพราะต้องมีสำรองไว้จ่ายบริษัทด้วย เพราะเราก็เขี่ยมาจากบริษัทเหมือนกัน แต่ปีเราจะไม่ให้ซื้อเชื่อ ขายเงินสดเท่านั้นเพราะเราซื้อเงินสดเหมือนกัน และเพราะชาวสวนจะจ่ายเงินได้แค่ปีละครั้ง ถ้าเราสำรองจ่ายตลอดปีเขาจะไม่มีเงินมาคืนเรา ที่ร้านจะจดไว้หมด ข้อมูลลูกค้ามีละเอียด”

และด้วยเพราะความละเอียดของข้อมูลที่มีนี้ทำให้ร้านขายยา หรือ ร้านขายสารเคมีทางการเกษตรเหล่านี้ เป็นที่นิยมมากในจังหวัด เนื่องจากเมื่อมีข้อมูลที่ละเอียดของลูกค้าก็จะทำให้จดจำลูกค้าได้ดีตั้งแต่ หน้าตา ชื่อ ประวัติส่วนตัว ครอบครัว ฐานะ ชนิด ยี่ห้อของสารเคมีทางการเกษตรที่ใช้บ่อย ที่อยู่ มีสวนอยู่ที่ไหนบ้าง และสามารถเพิ่มเข้าไปเป็นส่วนประกอบของเทคนิคการขายที่สำคัญคือ การเอาใจลูกค้า

“เราขายดีเพราะเรารู้จักลูกค้า อย่างเขาเคยซื้อแล้วเดินเข้ามาอีกเนีย เราจำหน่ายได้เราก็จะเรียกชื่อเขาเลย เขาก็จะประทับใจ แล้วก็ของเรามีคุณภาพ เราถนัดขายพืชสวน (สารเคมีทางการเกษตรที่เกี่ยวกับสวนผลไม้) แนะนำลูกค้าตามอาการ ไม่มีผิด ถ้าเครดิตลูกค้าดีเราก็ให้เขาเชื่อคนมาขอผ่อนผันก็มีมาก เราก็คุยด้วย เราอาศัยการรวมขอม เราก็อยู่ได้ ถึงจะมีหนี้สูญเยอะเหมือนกันอย่างที่บอก แล้วอย่างแก็กนี่ก็แจกทุกปี เราทำเอง แม่(ผู้ก่อตั้งร้านรุ่นแรก) จะทำเองทำหน้าแก็กเองเป็นมะเขือเทศเข้่อม หน้าแก็กต่างๆ เราทำเองได้เราก็จะทำแจกลูกค้า ช่วงปีใหม่เดือนธันวาคมนี้จะทำวันอาทิตย์ทุกอาทิตย์ทั้งวัน วันหนึ่ง 180 ก้อนส่งให้ด้วยถึงบ้านลูกค้าเลย ให้ทันทุกบ้านก่อนหมดช่วงปีใหม่”

นอกจากจะสามารถเรียกชื่อลูกค้าได้อย่างถูกต้องในครั้งที่สองที่ลูกค้า หรือ ชาวสวนผลไม้มาซื้อสารเคมีที่ร้านแล้ว ทุกช่วงปีใหม่ยังมีการสมนาคุณลูกค้าโดยการทำแก็กแจกบ้านละ 2 ปอนด์ 2 - 3 ชิ้น ต่อปี รวมในเทศกาลอื่นด้วย รวมตลอดทั้งปีก็ 1,000 กว่าชิ้นสำหรับลูกค้าประจำ

นอกจากนี้งานสำคัญๆ ต่างๆ ของครอบครัวลูกค้า ทางร้านก็จะส่งของขวัญให้ หรือ ไปร่วมงานด้วยเช่น งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ รวมไปถึงขั้นตอนแรกในการขาย คือ การพูดคุยและแนะนำสินค้าที่ต้องแสดงความเป็นกันเอง มีอัธยาศัยดีด้วย นอกจากนี้การกำหนดราคาขายก็เป็นไปตามประเภทของลูกค้า

“การคิดราคาขายสินค้าให้กับชาวสวนลูกค้าประจำจะคิดพิเศษ คือ คิดในราคาส่ง ซึ่งถูกกว่าลูกค้าทั่วไปหรือขาจร แต่สำหรับลูกค้าที่ซื้อเชื่อก็จะคิดราคาปลีก แต่บางคนก็ให้เครดิต

คือเป็นลูกค้าประจำแต่ขอซื้อเงินเชื่อในบางปีที่ยาผลผลิตได้ไม่ดีก็จะจ่ายของให้ก่อนแต่คิดราคาส่งหรือลูกค้าบางคนเรามีประวัติอยู่บ้าง (ประวัติการจ่ายเงินไม่ค่อยดี) ถึงจะขอเชื่อก็ไม่ให้ หรือบางครั้งลูกค้าซื้อสดแล้วซื้ออีก และดูท่าทางจะเป็นลูกค้าประจำได้ เราก็จะขายราคาส่งให้ ส่วนใหญ่ลูกค้าเก่าเราก็คิดราคาเดิมให้ คือพิจารณาตามกรณีแล้วแต่ลักษณะของลูกค้าแต่ละคน โดยพิจารณาตามประวัติที่เรามีด้วย แต่เราจะไม่ให้เชื่อปุ๋ย ให้เชื่อเฉพาะยา เพราะปุ๋ยเราซื้อเงินสด มาเหมือนกัน บริษัทยาให้เครดิตเราเอามาขายก่อนอยู่แล้ว”

และมีวิธีการทวงหนี้สารพัดวิธี โดยอาศัยทั้งความสัมพันธ์คุ้นเคย และความเชื่อต่างๆ แต่ยังไม่ถึงกับใช้วิธีทางกฎหมาย ซึ่งทั้งหมดอยู่ในนิยามที่ผู้ขายเรียกว่าต้องรู้จักยอมยอมให้ลูกค้าเราถึงจะอยู่ได้

“วิธีการทวงหนี้บางทีเราก็ใช้วิธีให้หมอคุไปทวง เป็นหมอกูที่เค้ารู้จักอยู่แล้ว หรือไม่ก็ถือบิลไปแล้วไปนั่งคุยดีๆ ช่วงที่เขาขายผลผลิตได้แล้วช่วงหน้าผลไม้ ก็ไปคุยกับเขาว่าตอนนี้ก็ขายของได้แล้วน่าจะจะมีเงินแล้ว (ขายผลไม้ได้แล้ว)... อะไอย่างนี้เขาก็จะยอมจ่าย”

ผลตอบแทนที่ร้านค้าเคมีภัณฑ์เหล่านี้ได้ ไม่เพียงเป็นรายได้มากมายที่ก่อให้เกิดความร่ำรวยจากการขายยาฆ่าแมลง ปุ๋ยฮอร์โมน และสารเคมีทางการเกษตรต่างๆ จากลูกค้า คือเหล่าชาวสวนผลไม้เท่านั้น ถ้าทางร้านสามารถทำยอดการจำหน่ายระดับสูง บริษัทผู้ผลิตสารเคมีต่างประเทศยังให้เที่ยวต่างประเทศฟรี ปีละครั้งถึงสองครั้งทั้งครอบครัว และในโอกาสพิเศษของครอบครัว บริษัทผู้ผลิตสารเคมีต่างประเทศก็จะร่วมแสดงความยินดีด้วยโดยการให้เที่ยวต่างประเทศเป็นของขวัญแต่งงาน เช่น ฮันนีมูนที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ หรือ เกาะมัลดีฟ ยังไม่รวมของขวัญเล็กๆ น้อยๆ ที่ร้านตัวแทนจำหน่าย หรือ ร้านผูกขาดการเป็นตัวแทนจำหน่ายแต่เพียงผู้เดียวเหล่านี้ได้รับ เช่น ทอง และเสื้อโปโลนับไม่ถ้วน ดังในตอนที่ผู้ศึกษา กำลังพูดคุยอยู่กับผู้ขายถึงประเภทของยาฆ่าแมลงที่ขายได้บ่อยว่ามาจากบริษัทไหนบ้าง ผู้ขายก็พูดคุย ตอบคำถามผู้ศึกษาไปด้วยพร้อมกับ การแบ่งสมาธิอีกส่วนไปกับการเลือกเสื้อ โปโลสีต่างๆ และไซส์ที่หลากหลายที่บริษัทฯ เพิ่งส่งมาให้ จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าร้านเคมีเกษตรเหล่านี้มีอิทธิพลมากต่อการทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีของชาวสวนผลไม้โดยเฉพาะในจังหวัดบุรีรัมย์ เพราะนอกจากเป็นแหล่งวัตถุดิบ แล้วก็ยังมีความสัมพันธ์ และอยู่ในความคุ้นเคยในวิถีชีวิตของชาวสวนผลไม้ รู้จักครอบครัวของลูกค้าชาวสวนผลไม้เป็นอย่างดี และพร้อมให้คำปรึกษาทางการเกษตรด้วยอักษรห้อย ใจคอที่ดีเยี่ยม มีการผ่อนผันยอมยอมเรื่องการจ่ายค่าสารเคมีที่เป็นจำนวนเงินที่มากให้ชาวสวนผลไม้ที่เป็นลูกค้าประจำอยู่เสมอเหล่านี้ทำให้ชาวสวนผลไม้รู้สึกถึงความผูกพันกับร้านเคมีเกษตรเหล่านี้ที่อยู่ในอาชีพของพวกเขาในขณะที่ร้านขายสารเคมีทางการเกษตรเองก็ได้รับผลตอบแทนมหาศาล โดยเฉพาะร้านที่เป็นตัวแทนจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรจากบริษัทฯ ของต่างประเทศโดยตรง

ยังได้รับสิทธิการผูกขาดการขายและได้รับการผลตอบแทนจากบริษัทยามากมาย เช่น การได้ท่องเที่ยวต่างประเทศฟรีปีละหลายครั้งทั้งครอบครัว การได้รับผลตอบแทนเป็นผลกำไรสูงจากยอดขายแต่ละปี ร้านขายสารเคมีทางการเกษตรเหล่านี้จึงเป็นอีกแรงส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการใช้สารเคมีทางการเกษตรในเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นสำคัญและคงอยู่ ยกที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรเชิงเดี่ยวได้

2.3 แรงงานเกษตรในสวนผลไม้

แรงงานในหมู่การจ้างงานของชาวสวนผลไม้ นั้น โดยทั่วไปแล้วเป็นแรงงานเก็บผลไม้ ซึ่งจะจ้างเฉพาะหน้าผลไม้ซึ่งมีงานมากเท่านั้น กับแรงงานฉีดพ่นสารเคมี ซึ่งมักเป็นคนในกลุ่มชาวสวนผลไม้ด้วยกันที่ “รับพ่นยา” ให้กับสวนผลไม้คนอื่นด้วย ซึ่งอยู่ในการรับจ้างทั่วไป แต่โดยมากแล้วหากไม่มีความจำเป็นเกษตรกรชาวสวนผลไม้ โดยเฉพาะในกรณีศึกษาของงานนี้ มักไม่ค่อยมีการจ้างแรงงานทางการเกษตรเนื่องจากการเพิ่มค่าใช้จ่ายที่ถือว่าสูงมากทีเดียวสำหรับเกษตรกรรายย่อย แต่เลือกที่จะทำเองเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย สำหรับค่าจ้างพ่นสารเคมีกันแมลง หรือ ค่าพ่นยาฆ่าแมลง คิดค่าจ้างพ่น วันละ 300 บาท/คน/การทำงานฉีดพ่นสารเคมีทั้งวัน ซึ่งคิดเป็น 1 ครั้ง และต้องมีคนลากสายพ่น ซึ่งมีความจำเป็นในขั้นตอนฉีดพ่นสารเคมีที่ต้องเคลื่อนไหวต่อเนื่อง คิดค่าจ้างลากสาย วันละ 200 บาท รวม ค่าจ้าง 500 บาท/1 ครั้ง/1 วัน และตลอดทั้งปีต้องมีการพ่นสารเคมีเหล่านี้ เป็นช่วงๆ ตลอด เพื่อป้องกันแมลงทำลายลูก หรือ ป้องกันเพลี้ย ป้องกันราดำ ป้องกันหนอน หากจะมีการจ้างแรงงานช่วยงาน หรือ พ่นยาฆ่าแมลง ตลอดทั้งปีนั้น ถือเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เป็นหลักหมื่น ซึ่งมากกว่าค่าเช่าสวนขนาด 1 - 2 ไร่ต่อปี เสียอีก เหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ชาวสวนผลไม้ต้องเลือกจ่าย ชาวสวนผลไม้รายย่อยผู้เป็นเจ้าของสวนจึงมักเลือกที่จะใช้กำลังกายของตนเอง เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะรายได้จากการขายผลผลิตนั้นได้มาอย่างยากลำบากจากการขายผลผลิตที่ราคามักขึ้นๆ ลงๆ และไม่คุ้มกับรายจ่าย

ดังนั้นแล้ว ในมุมมองชาวสวนผลไม้รายย่อยผู้เป็นเจ้าของสวน แรงงานเกษตรจึงไม่เพียงไม่ช่วยแบ่งเบาภาระการทำงาน หรือเป็นผู้ถูกผลกระทบความเสียหายจากอันตรายเกี่ยวกับสารเคมีไปให้ แต่มีส่วนทำให้ผลผลิตเสียหายมากบ้าง น้อยบ้างจากความรับผิดชอบที่แตกต่างกันไปของแรงงานแต่ละคน แต่ครั้งจะไม่มีการจ้างแรงงานเลย งานสวนผลไม้หรืองานเกษตรทั่วไปนั้นเป็นงานที่หนัก และต้องใช้ร่างกาย หรือ กำลังกายของตนในการทำงาน กรณีศึกษาหรือ ชาวสวนผลไม้รายย่อยผู้เป็นเจ้าของสวนจึงต้องมีการจ้างแรงงานมาช่วยงานตามความจำเป็น เช่น หน้าผลไม้ที่ผลไม้ออกมากเกินกำลังที่จะเก็บคนเดียวหรือสองคน ตามแรงงานของครอบครัวกรณีศึกษาที่มีอยู่ ก็จะต้องมีการจ้างแรงงานมาช่วย หรือ การฉีดพ่นสารเคมี ที่หากมีการพ่นสารเคมีติดต่อกันหลายวัน

ก็จะมีการจ้างแรงงานมาแบ่งวันทำงานการพ่นย้านั้นออกไปบ้าง เพราะหากชาวสวนผลไม้ตนเองติดต่อกัน จะรู้สึกไม่ค่อยสบาย จึงต้องทำงานสลับกับคนงาน

ในบริบทนี้ให้เห็นถึงสภาพการทำงานของชาวสวนผลไม้ และบริบทแวดล้อม ทั้งทางพื้นที่กายภาพ และบุคคล เริ่มจากบริบทพื้นที่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าตำบลคมบางที่มีภูมิประเทศเหมาะแก่การปลูกไม้ผล และทำกันมาแต่ดั้งเดิม พื้นที่ทางกายภาพไม่เพียงทำให้ไม้ผลเติบโตได้ดี แต่ปลูกความผูกพันกับผลไม้ กับบรรยากาศตลาดผลไม้ที่มีการต่อรองแข่งขัน กำหนดรูปแบบ ขนาดของผลไม้ อีกทั้งทำให้ชาวสวนต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นด้วยการรับประกันรูปแบบผลไม้ให้ร้านรับซื้อประจำ แต่ชาวสวนไม่สามารถกำหนดราคาด้วยตนเองได้เลย กับกลุ่มผู้นำในหมู่บ้านที่เป็นทั้งผู้นำชุมชน เป็นเพื่อนบ้าน และเป็นเพื่อนเกษตรกรชาวสวนด้วยกัน ซึ่งมีผลต่อแนวทางการเกษตร เป็นแหล่งพึ่งพาทางวัตถุดิบการเกษตรคือ ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ร้านเคมีเกษตรแหล่งที่ปรึกษาด้านการเกษตร แหล่งวัตถุดิบการเกษตรหลัก และแรงงานเกษตรที่อาจไม่ได้อยู่ในมุมมองที่เป็นผู้ถูกผลกระทบความเสี่ยงจากสารเคมีไปให้ดังเช่นมุมมองทั่วไป แต่เป็นอีกต้นทุน การผลิตที่แพงและต้องพิจารณาการทำงานและค่าจ้างให้ดี สำหรับเกษตรกรเจ้าของสวนรายย่อย ซึ่งบริบทเหล่านี้มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิต นอกจากครอบครัวของชาวสวนเอง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นวัฒนธรรมรอบตัวที่สร้างความคุ้นเคย มีผลต่อความรู้สึกนึกคิด การกระทำ การเลือกแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพราะไม่ได้มีผลเพียงการทำงานการทำสวนเท่านั้น แต่บริบทเหล่านี้อยู่ในวิถีชีวิตทั่วไปของเขาด้วย เพราะบริบทเหล่านี้คือ สังคม หรือ ชุมชนขนาดใหญ่ของพวกเขาเอง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 2 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (n = 274)	ร้อยละ
ชาย	139	50.70
หญิง	135	49.30
รวม	274	100.00

จากตาราง 2 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.70 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 49.30

ตาราง 3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (n = 274)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 21 ปี	1	0.40
21 - 30 ปี	7	2.60
31 - 40 ปี	26	9.50
41 - 50 ปี	68	24.80
51 ปีขึ้นไป	172	62.80
รวม	274	100.00

จากตาราง 3 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 62.80 รองลงมาอายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.80 และอายุ 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.50

ตาราง 4 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (n = 274)	ร้อยละ
1 - 5 คน	233	85.00
6 - 10 คน	40	14.60
11 คนขึ้นไป	1	0.40
รวม	274	100.00

จากตาราง 4 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 1 - 5 คน คิดเป็นร้อยละ 85.00 รองลงมามีสมาชิกในครัวเรือน 6 - 10 คน คิดเป็นร้อยละ 14.60 และมีสมาชิกในครัวเรือน 11 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 0.40

ตาราง 5 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้

รายได้	จำนวน (n = 274)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 100,001 บาท	183	66.80
100,001 - 200,000 บาท	43	15.70
200,001 - 300,000 บาท	24	8.80
300,001 - 400,000 บาท	9	3.30
400,001 บาทขึ้นไป	15	5.50
รวม	274	100.00

จากตาราง 5 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 100,001 บาท คิดเป็นร้อยละ 66.80 รองลงมา มีรายได้ 100,001 - 200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.70 และมีรายได้ 200,001 - 300,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.80

ตาราง 6 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดพื้นที่ในการทำเกษตร

ขนาดพื้นที่ในการทำเกษตร	จำนวน (n = 274)	ร้อยละ
น้อยกว่า 6 ไร่	149	54.40
6 - 10 ไร่	78	28.50
11 - 15 ไร่	20	7.30
16 - 20 ไร่	8	2.90
21 ไร่ขึ้นไป	19	6.90
รวม	274	100.00

จากตาราง 6 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการทำเกษตรน้อยกว่า 6 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 54.40 รองลงมา มีพื้นที่ในการทำเกษตร 6 - 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.50 และมีพื้นที่ในการทำเกษตร 11 - 15 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.30

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการยอมรับเกษตรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อย ในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ดังตาราง 7 - 10

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามด้านการยอมรับ

ด้าน	\bar{X}	การตีความ	ลำดับที่
1. แนวความคิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์	4.58	ยอมรับมากที่สุด	1
2. สิ่งประดิษฐ์เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์	4.54	ยอมรับมากที่สุด	2
3. รูปแบบการปฏิบัติเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์	4.36	ยอมรับมาก	3
รวม	4.49	ยอมรับมาก	

จากตาราง 7 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีการยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ายอมรับมากที่สุด 2 ด้าน คือ 1) แนวความคิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ 2) สิ่งประดิษฐ์เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ และยอมรับมากคือ รูปแบบการปฏิบัติเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

จากประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า การที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรายย่อยยอมรับแนวคิดและสิ่งประดิษฐ์เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มากกว่าการปฏิบัตินั้น สะท้อนถึงการยอมรับเกษตรอินทรีย์ในระดับแนวความคิดและสิ่งประดิษฐ์ที่ได้ทำมาแล้วมากกว่าการลงมือทำเกษตรอินทรีย์จริง ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจากความเคยชินของชาวบ้านในการใช้เกษตรเคมีที่เป็นความสะดวกในการปฏิบัติ เมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรอินทรีย์นั้น ในการลงมือทำจะมีกรรมวิธีหลายขั้นตอนและต้องใช้เวลา เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ เมื่อทำเสร็จแล้วต้องใช้เวลาในการหมักทิ้งไว้เป็นเวลา อย่างน้อย 3 เดือน เป็นอย่างน้อย จึงจะสามารถนำมาใช้ได้ เป็นต้น

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์

เรื่อง/ประเด็น	\bar{X}	การตีความ	ลำดับที่
1. เกษตรอินทรีย์เน้นการป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไข	4.57	ยอมรับมากที่สุด	5
2. การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อความปลอดภัยของชีวิตและสุขภาพ	4.85	ยอมรับมากที่สุด	1
3. เกษตรอินทรีย์เน้นคุณภาพของผลผลิตมากกว่าปริมาณของผลผลิต	4.50	ยอมรับมากที่สุด	7
4. เกษตรอินทรีย์มุ่งฟื้นฟูสภาพดินและสิ่งแวดล้อม	4.82	ยอมรับมากที่สุด	2
5. การทำการเกษตรอินทรีย์ต้องเป็นเกษตรแบบผสมผสาน	4.66	ยอมรับมากที่สุด	4
6. เกษตรอินทรีย์ให้ความสำคัญต่อหลักธรรมชาติ	4.81	ยอมรับมากที่สุด	3
7. เกษตรอินทรีย์ไม่เน้นความสวยงามของผลผลิต	3.91	ยอมรับมาก	8
8. การทำเกษตรอินทรีย์ต้องหวังผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น	4.55	ยอมรับมากที่สุด	6
รวม	4.58	ยอมรับมากที่สุด	

จากตาราง 8 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีการยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ จำแนกตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ยอมรับมากที่สุด 7 ข้อ คือ 1) การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อความปลอดภัยของชีวิตและสุขภาพ 2) เกษตรอินทรีย์มุ่งฟื้นฟูสภาพดินและสิ่งแวดล้อม 3) เกษตรอินทรีย์ให้ความสำคัญต่อหลักธรรมชาติ 4) การทำการเกษตรอินทรีย์ต้องเป็นเกษตรแบบผสมผสาน 5) เกษตรอินทรีย์เน้นการป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไข 6) การทำเกษตรอินทรีย์ต้องหวังผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น และยอมรับมาก คือ เกษตรอินทรีย์ไม่เน้นความสวยงามของผลผลิต

การที่กลุ่มตัวอย่างยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์มากที่สุดแต่ละข้อยอมรับเรื่องการไม่เน้นความสวยงามของผลผลิตน้อยกว่าเรื่องอื่นนั้น จากประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า การที่เป็นเช่นนี้ อาจเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรดังกล่าวต้องการความสวยงามของผลผลิตเนื่องจากมีผลต่อราคาขายที่สูงและเป็นที่ยอมรับของตลาดส่งออก ซึ่งถือเป็นตลาดหลักของผลไม้ในชุมชน

คมบาง ในการผลิตให้ได้ผลผลิตที่มีความสวยงามนั้น ถ้าใช้เกษตรกรอินทรีย์เพียงอย่างเดียวจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องใช้สารเคมีร่วมกับเกษตรกรอินทรีย์ เช่น มังคุดเมื่อเริ่มเป็นผลจะมีเพลี้ยไฟเข้าทำลายผิวที่ยังอ่อน จะต้องใช้ยาฉีดฆ่า ซึ่งต้องใช้สารเคมีเพราะใช้เกษตรกรอินทรีย์จะทำลายไม่ได้ จะทำให้ผิวเสีย ไม่สวย ขายไม่ได้ราคา เป็นต้น

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสิ่งประดิษฐ์เกี่ยวกับเกษตรกรอินทรีย์

เรื่อง/ประเด็น	\bar{X}	การตีความ	ลำดับที่
1. น้ำส้มควันไม้	4.66	ยอมรับมากที่สุด	2
2. ปุ๋ยหมัก	4.77	ยอมรับมากที่สุด	1
3. ปลาหมัก	4.59	ยอมรับมากที่สุด	4
4. น้ำกรดชีวภาพ	4.05	ยอมรับมาก	5
5. น้ำหมัก	4.62	ยอมรับมากที่สุด	3
รวม	4.54	ยอมรับมากที่สุด	

จากตาราง 9 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีการยอมรับแนวคิดเกษตรกรอินทรีย์จำแนกตามสิ่งประดิษฐ์เกี่ยวกับเกษตรกรอินทรีย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ายอมรับมากที่สุด 4 ข้อ คือ 1) ปุ๋ยหมัก 2) น้ำส้มควันไม้ 3) น้ำหมัก 4) ปลาหมัก และยอมรับมากที่สุดคือ น้ำกรดชีวภาพ

จากประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรายย่อยคมบางยอมรับน้ำกรดชีวภาพน้อยกว่าสิ่งประดิษฐ์ของเกษตรกรอินทรีย์อื่น ๆ เช่นปุ๋ยหมักก็อาจเนื่องมาจากน้ำกรดชีวภาพยังไม่เป็นที่รู้จักในตำบลคมบางเท่าใดนัก ทำให้อาจจะตีความว่า “น้ำกรด” เป็นสิ่งที่จะเป็นอันตราย จึงยอมรับน้อยกว่าเรื่องอื่น

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการปฏิบัติเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

เรื่อง/ประเด็น	\bar{X}	การตีความ	ลำดับที่
1. การต้องทำปุ๋ยเอง	4.56	ยอมรับมากที่สุด	3
2. การไม่ใช้สารเคมีในการปรับปรุงดิน	4.58	ยอมรับมากที่สุด	2
3. การไม่ใช้สารเคมีในการควบคุมศัตรูพืช	4.47	ยอมรับมาก	4
4. การดูแลสวนต้องปฏิบัติสม่ำเสมอ	4.70	ยอมรับมากที่สุด	1
5. การทำเกษตรได้ในพืชที่เล็ก ๆ	3.86	ยอมรับมาก	6
6. การกำจัดวัชพืชโดยการตัดตกแต่ง	3.97	ยอมรับมาก	5
รวม	4.36	ยอมรับมาก	

จากตาราง 10 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลมบาง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี มีการยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ ตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบการปฏิบัติเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ายอมรับมากที่สุด 3 ข้อ คือ 1) การดูแลสวนต้องปฏิบัติสม่ำเสมอ 2) การไม่ใช้สารเคมีในการปรับปรุงดิน 3) การต้องทำปุ๋ยเอง และยอมรับมาก 3 ข้อ คือ 1) การไม่ใช้สารเคมีในการควบคุมศัตรูพืช 2) การกำจัดวัชพืชโดยการตัดตกแต่ง 3) การทำเกษตรได้ในพืชที่เล็ก ๆ

จากประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า การที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรายย่อยยอมรับการต้องเข้าดูแลสวนอย่างสม่ำเสมอ การบำรุงดินโดยไม่ใช้สารเคมี การทำปุ๋ยเอง มากกว่าการควบคุมศัตรูพืชและการกำจัดวัชพืชโดยวิธีของเกษตรอินทรีย์ รวมถึงการทำเกษตรในพื้นที่ไม่ใหญ่นักที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการควบคุมศัตรูพืชและการกำจัดวัชพืชนั้น การใช้วิธีการของเกษตรอินทรีย์ เช่น น้ำส้มควันไม้ มีประสิทธิภาพต่ำกว่า “เอาไม่อยู่” การใช้วิธีการของเกษตรเคมี ตัวอย่างเช่น เมื่อมีเพลี้ยไฟเข้าเกาะผิวมังคุดตอนผลยังเล็กอยู่ ผิวจะอ่อนทำให้ผิวเสีย มีผลต่อราคาขาย ในอนาคตในการที่จะจัดการเพลี้ยไฟให้ได้ผลนั้น ถ้าใช้น้ำส้มควันไม้ ต้องใช้อย่างสม่ำเสมอ ทุก 7 วันต่อ 1 ครั้ง แต่ถ้าใช้สารเคมี โปรวาโดร จะสามารถใช้ 15 วันต่อ 1 ครั้ง เป็นต้น

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อย ในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ดังตาราง 11 - 15

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์

เรื่อง/ประเด็น	\bar{X}	การตีความ	ลำดับที่
1. ประโยชน์เชิงสัมพัทธ์ของเกษตรอินทรีย์	4.39	มีผลมาก	2
2. ความเข้ากันได้ของเกษตรอินทรีย์	4.54	มีผลมากที่สุด	1
3. ความซับซ้อนของเกษตรอินทรีย์	3.60	มีผลมาก	3
4. ความสามารถทดลองได้	4.54	มีผลมากที่สุด	1
รวม	4.27	มาก	

จากตาราง 11 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ที่มีผลมากที่สุด 2 ด้าน คือ 1) ความเข้ากันได้ของเกษตรอินทรีย์ 2) ความสามารถทดลองได้ และที่มีผลมาก 2 ด้าน คือ 1) ประโยชน์เชิงสัมพัทธ์ของเกษตรอินทรีย์ 2) ความซับซ้อนของเกษตรอินทรีย์

จากประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า การที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรายย่อยคมบางเห็นว่าการเข้ากันได้ของเกษตรอินทรีย์ และความสามารถทดลองได้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์มากกว่าประโยชน์สัมพัทธ์ของเกษตรอินทรีย์และความซับซ้อนของเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรคมบางมีการใช้เกษตรเคมีมาเป็นเวลาหลายสิบปี ดังนั้นเมื่อมีเกษตรอินทรีย์เข้ามาและวิธีการของเกษตรอินทรีย์ก็สามารถทดลองใช้ก่อนได้ หากไม่ดีก็ไม่ใช้ต่อ แต่ถ้าได้ผลก็ใช้ต่อไป ในขณะที่เดียวกัน การใช้เกษตรอินทรีย์ไม่จำเป็นต้องทิ้งเกษตรเคมีไปทันที โดยชาวเกษตรกร สามารถใช้ผสมผสานร่วมกันระหว่างเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์ได้ เช่น ในการปลูกสละ ก่อนปลูกต้องใส่ปุ๋ยอินทรีย์ก้นหลุม จะทำให้ดินร่วนซุยมากกว่าใช้สารเคมี และเมื่อระยะให้ผลต้องใส่ปุ๋ยเคมี ร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์เพื่อบำรุงดินให้อวบ ใบบางใหญ่ ซึ่งจะส่งผลให้ได้สละที่ผลใหญ่ เป็นต้น

ดังนั้น ปัจจัยทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรกรอินทรีย์มากกว่า ประโยชน์เชิงสัมพัทธ์ของเกษตรกรอินทรีย์ และความซับซ้อนของเกษตรกรอินทรีย์ เช่น ราคาของปุ๋ยอินทรีย์ถูกกว่าปุ๋ยเคมี เป็นต้น

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประโยชน์เชิงสัมพัทธ์ของเกษตรกรอินทรีย์

เรื่อง/ประเด็น	\bar{X}	การตีความ	ลำดับที่
1. เกษตรอินทรีย์ช่วยบำรุงดินมากกว่า เกษตรเคมี	4.74	มีผลมากที่สุด	1
2. การทำเกษตรกรอินทรีย์ทำให้ประชาชนสุขภาพดีกว่า เกษตรเคมี	4.72	มีผลมากที่สุด	2
3. เกษตรอินทรีย์ถูกกว่าเกษตรกรเคมี	4.59	มีผลมากที่สุด	3
4. ค่าใช้จ่ายยากำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอินทรีย์ถูกกว่า เกษตรเคมี	4.51	มีผลมากที่สุด	4
5. ราคาขายต่อหน่วยของผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์สูงกว่า เกษตรเคมี	3.69	มีผลมาก	6
6. การทำเกษตรกรอินทรีย์ทำให้การระบายน้ำดีขึ้นกว่า เกษตรเคมี	4.08	มีผลมาก	5
รวม	4.39	มีผลมาก	

จากตาราง 12 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี เห็นว่า ปัจจัยด้านประโยชน์เชิงสัมพัทธ์มีผลมากต่อการยอมรับเกษตรกรอินทรีย์ ($\bar{X} = 4.39$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความแตกต่างกันรายข้อ ได้แก่ข้อที่มีผลมากที่สุด 4 ข้อ คือ 1) เกษตรอินทรีย์ช่วยบำรุงดินมากกว่าเกษตรกรเคมี 2) การทำเกษตรกรอินทรีย์ทำให้ประชาชนสุขภาพดีกว่าเกษตรกรเคมี 3) เกษตรอินทรีย์ถูกกว่าเกษตรกรเคมี 4) ค่าใช้จ่ายยากำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอินทรีย์ถูกกว่าเกษตรกรเคมี ส่วนข้อที่มีผลมาก 2 ข้อ ได้แก่ 1) การทำเกษตรกรอินทรีย์ทำให้การระบายน้ำดีขึ้นกว่าเกษตรกรเคมี 2) ราคาขายต่อหน่วยของผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์สูงกว่าเกษตรกรเคมี

การที่กลุ่มตัวอย่างยอมรับเกษตรกรอินทรีย์จากปัจจัย 2 กลุ่ม แตกต่างกันก็อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรให้ความสำคัญของคุณภาพของดิน โดยวิธีทางธรรมชาติ ปฏิเสธการใช้สารเคมี จากประสบการณ์ที่ผ่านมาเกษตรกรประสบปัญหาในด้านสุขภาพ ประกอบกับ

ต้องลงทุนสูงในการซื้อสารเคมี แต่ผลผลิตที่ได้มีความไม่แน่นอนจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้สารเคมีที่ใช้ยังไปทำลายสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นผลให้ระบบนิเวศน์เกิดความไม่สมดุลอีกด้วย

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความเข้ากันได้ของเกษตรกรอินทรีย์

เรื่อง/ประเด็น	\bar{X}	การตีความ	ลำดับที่
1. การทำเกษตรอินทรีย์สามารถใช้วัสดุเหลือใช้จากสวนตัวเองได้ เช่น ใบไม้	4.84	มีผลมากที่สุด	1
2. พื้นที่เมืองจันทบุรีส่วนใหญ่เหมาะสมสำหรับการทำเกษตรอินทรีย์	4.46	มีผลมาก	2
3. ความสอดคล้องของเกษตรกรรายย่อยในการเน้นใช้แรงงานในครอบครัว	4.46	มีผลมาก	2
4. การใช้เกษตรกรมีควบคู่กับเกษตรอินทรีย์ได้	4.39	มีผลมาก	3
รวม	4.54	มีผลมากที่สุด	

จากตาราง 13 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ปัจจัยที่ผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์ จำแนกตามความเข้ากันได้ของเกษตรกรอินทรีย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีผลมากที่สุด คือ การทำเกษตรอินทรีย์สามารถใช้วัสดุเหลือใช้จากสวนตัวเองได้ เช่น ใบไม้ ส่วนปัจจัยความเข้ากันได้ของเกษตรกรอินทรีย์ที่มีผลต่อการยอมรับมาก มี 3 ข้อ คือ 1) พื้นที่เมืองจันทบุรีส่วนใหญ่เหมาะสมสำหรับการทำเกษตรอินทรีย์ 2) ความสอดคล้องของเกษตรกรรายย่อยในการเน้นใช้แรงงานในครอบครัว 3) การใช้เกษตรกรมีควบคู่กับเกษตรอินทรีย์ได้

จากประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า การที่เกษตรกรกรมบางเห็นว่าการทำเกษตรอินทรีย์สามารถใช้วัสดุที่เหลือจากสวนได้ เป็นปัจจัยในการยอมรับเกษตรอินทรีย์ก็เนื่องจากการช่วยให้ชาวสวนประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก กล่าวคือ ในการทำสวนที่คมบางนั้นจะมีวัสดุที่เหลือใช้จากสวนมาก เช่น ใบไม้ กิ่งไม้ หญ้า ที่ตัดทิ้ง เป็นต้น วัสดุดังกล่าวสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการทำปุ๋ยอินทรีย์ได้ จึงลดค่าใช้จ่ายในการต้องไปซื้อวัตถุดิบ

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความซับซ้อนของ เกษตรอินทรีย์

เรื่อง/ประเด็น	\bar{X}	การตีความ	ลำดับที่
1. เกษตรอินทรีย์มีความยุ่งยากในการทำปุ๋ย	3.61	มีผลมาก	2
2. การกำจัดศัตรูพืชของเกษตรอินทรีย์ไม่สามารถ เจาะจงได้	3.61	มีผลมาก	2
3. การทำเกษตรอินทรีย์ต้องดูแลบ่อยครั้งมาก	3.74	มีผลมาก	1
4. การทำเกษตรอินทรีย์ไม่สะดวกในการหาปุ๋ย	3.43	มีผลปานกลาง	3
รวม	3.60	มีผลมาก	

จากตาราง 14 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครอง ขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี ปัจจัยที่ผลต่อการยอมรับเกษตร อินทรีย์จำแนกตามความซับซ้อนของเกษตรอินทรีย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีผลมาก 3 ข้อ คือ 1) การทำเกษตรอินทรีย์ต้องดูแลบ่อยครั้งมาก 2) เกษตรอินทรีย์มีความยุ่งยากในการทำปุ๋ย 3) การกำจัดศัตรูพืชของเกษตรอินทรีย์ไม่สามารถ เจาะจงได้ และมีผลปานกลาง คือ การทำเกษตรอินทรีย์ไม่สะดวกในการหาปุ๋ย

จากประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า การที่ความไม่สะดวกในการหาปุ๋ยอินทรีย์ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์น้อยกว่าการทำเกษตรอินทรีย์ต้องดูแลบ่อยครั้งมาก ความยุ่งยากในการทำปุ๋ยอินทรีย์และปัญหาในการกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากตลาดการขายปุ๋ยอินทรีย์ ยังอยู่ในวงจำกัดมาก คือชาวบ้านหาแหล่งซื้อปุ๋ยอินทรีย์ลำบาก นอกจากนี้ปุ๋ยอินทรีย์ยังไม่ได้รับ การควบคุมมาตรฐานคุณภาพปุ๋ยอย่างเป็นทางการ ดังนั้นถ้าชาวบ้านไปซื้อปุ๋ยก็มีโอกาสที่จะได้ปุ๋ย ที่มีคุณภาพต่ำ

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสามารถทดลองได้

เรื่อง/ประเด็น	\bar{X}	การตีความ	ลำดับที่
1. การทำเกษตรอินทรีย์จะเลิกเมื่อไรก็ได้	4.56	มีผลมากที่สุด	1
2. การทำเกษตรอินทรีย์สามารถลองทำได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก	4.52	มีผลมากที่สุด	2
รวม	4.54	มีผลมากที่สุด	

จากตาราง 15 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ปัจจัยที่ผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์จำแนกตามความสามารถทดลองได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีผลมากที่สุดทุกข้อ คือ 1) การทำเกษตรอินทรีย์จะเลิกเมื่อไรก็ได้ 2) การทำเกษตรอินทรีย์สามารถลองทำได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก

จากประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า การที่เกษตรกรอินทรีย์เป็นเรื่องเมื่อใช้แล้วจะเลิกใช้เมื่อไรก็ได้และถ้าจะลองใช้ก็ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากนัก นั้นเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรอินทรีย์อย่างมาก เนื่องมาจาก การทำเกษตรในเขตคมบางปัจจุบันนั้นต้องลงทุนเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับปุ๋ยยาสารเคมีมาก ดังนั้น หากจะเปลี่ยนมาใช้เกษตรอินทรีย์แนวโน้มนเกษตรกรรมบางจึงชอบที่จะทดลองใช้เกษตรอินทรีย์โดยเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนัก นอกจากนี้การทำเกษตรในเขตอบต. คมบางนั้น ได้มีการทำสวนผลไม้มาเป็นเวลานาน บางสวนร่วมร้อยปี ดังนั้น การนำเกษตรอินทรีย์มาใช้แล้วเลิกได้ทันที ถ้าเกิดผลเสียก็เป็นการไม่เสียหายไป ที่จะทำความเสียหายให้กับสวนผลไม้ที่มีอยู่เดิม